

RMK. I.

635

Thurgate

21. 11

R.M.K. I.

635.

(Teljes.)

CONFESSIO
CHRISTIANÆ
DOCTRINÆ, QVINQUE RE-
GIARUM LIBERARUMQUE CIVITA-
TUM In Hungaria Superiore;
Cassoviæ, Leutschoviæ, Bartphæ,
Eperiesini, ac Cibi-

nii. ∞

RMK. I. 635

Exhibita laudatissime quondam recordationis
Regi FERDINANDO, Anno 1549.

In tribus linguis, Latinâ, Germanicâ, &
Hungaricâ, impressa.

CASSOVIÆ,

In Officina Relictæ Danielus Schultz.
A. M. DC. XXXIV.

Horovici

Fi.

1. Corinth. 3. *ψ*. 11.

*Fundamentum aliud nemo potest ponere, prater id, quod positum
est, quod est CHRISTUS JESUS.*

CHRISTI MANDATUM CUM
Promissione.

*Qui me confitebitur coram hominibus, hunc & ego confitebor coram
Patre meo caelesti & omnibus Angelis: Qui vero me nega-
verit coram hominibus, hunc ego quoque negabo coram Pa-
tre meo caelesti, &c. Matth. 10. v. 32. Marc. 8. v. 38. Luc.
9. v. 26. & Cap. 12. v. 8.*

SUBIECTA HORRIBILI COM-
INATIONE.

AD IE.

AD LECTOREM BENEVO-
L V M.

Tinam hodie, memorabile, Theologi quondam eloquentissimi, Johannis Chrysostomi, (Super Ep. Pauli ad Rom.) usurpare possemus: NUNC VERBUM DOMINI DEI APUD NOS HABITAT ABUNDE CUM OMNI SAPIENTIA. Licet enim sanus Apostolorum sermo, in universum exierit terrarum orbem, & inter medios quoque Ecclesia Dei hostes, SERMO DOMINI, SERMO DOMINI, obstrepat abunde, at non habitat profecto cum omni sapientia: Alii enim rancidam detestabilemque Arii, Samosateni, Photini, & similium redolent haresim; Alii Manicheismum pro salutari venundant sermone; Alii Flacium imitantur; plurimi Pharisaismum, sub specie veri, toto obtudunt conamine. & quod asperius, ferro, carceribus, igne, & quavis tyrannide Phalaridis atrocioris poenae, conscientias torquent. Super hac omnia, inter eos quoque, quorum unus Deus, una Fides, unum Baptisma, de praecipuis doctrina Christiana capitibus, graves extant controversiae. Hinc tot similitates ac odia intestina, quibus totus ferme terrarum orbis infectus, iram Dei ad vindictam provocat.

Optandum sane esset, si somnium illud Platonicum, de Circulo temporis, vel micam saltem haberet realitatis, ut tempus illud Chrysostomi, quo Principes temporis illius vera pietatis studiosi, Theodosius, Arcadius, Honorius, redivivi, orthodoxam, & Verbo DEI consonam, de Articulis fidei, tuerentur professionem, sicuti pie, constanter ac strenue tunc facitabant, tempus inquam illud recurreret. Aut si illud non, saltem felix haud pridem ante annos 84. laudatissimi Regis ac Imperatoris, FERDINANDI Primi, seculum illud cecideret, qui, ne caligine & cimmeriis tenebris, verus DEI cultus, quem osiores veritatis tunc acriter prosequiebantur, involveretur, ad unam simplicissimamque Verbi Divini regulam, juxta articulos Fidei Christianae, examinare decrevit.

Quod dùm fieret, ne quinque Regia Liberaq; Civitates in Hùs-
garia superiore, Cassovia, Leutschovia, Bartpha, Eperjesinum,
ac Cibinium, harescos, ut accusabantur, convincerentur, de prapcipuis
Doctrina Christiana capitibus, putà De DEO Tri Uno, de
Creatione, de Peccato, de Incarnatione Christi, de Justificatione, de
Fide, de Bonis Operibus, de Ecclesia, de Baptismo, de Cœna Domi-
ni, &c. Confessionem brevi forma contractam, exhibuerunt, qua
judicio Sapientissimi, Optimiq; Monarchæ, dicti FERDINANDI
Primi, approbata fuit. Hi illi sunt articuli, ab omni glossa aliena
vindicati quos Nobilissimus atq; Amplissimus Magistratus noster,
ante annos viginti tribus linguis, Latina, Germanica, & Ungarica,
omnibus legendos typis divulgaverat.

Postquam verò desideratus omnibus penè exemplaribus, à pluri-
mis, Nobilissimus atq; Amplissimus Magistratus noster, sollicitè
inquirere intelligeret, de nuò recudere jussit.

Deus, cujus gloriam omnis annunciat creatura, exaudiat preces
& gemitus Ecclesiæ suæ, patefaciat omnibus lucem Euangelii, de
universis & singulis mentem mysteriorum divinarum capacem, ut
contemptis ac neglectis superstitionibus humanis, præter & extra
Verbum DEI excogitatis, Una Fides Catholica, per
totum orbem terrarum prædominetur,

A M E N.

I.
DE DEO.

Docemus unam individuum,
æternam, bonam, justam, sapientem,
immensam, &c. Divinam essentiam
esse, Iuxta illud Deut. 6. Dominus De-
us noster, Dominus unus est: Et ta-
men tres distinctas personas: Patrem, Filium, & Spi-
ritum Sanctum, ejusdem potentia, gloria, æternita-
tis, &c. confitemur. Iuxta distinctionem Domini,
Matth. ultimo. Baptizantes eos in nomine Patris, &
Filii, & Spiritus Sancti.

II.
DE CREATIONE.

Docemus & credimus eundem Deum, qui in es-
sentia unus & in personis trinus est, omnia cre-
asse, atque adhuc creare & conservare res conditas.
Fuisseque originaliter in ipsa creatione omnia valde
bona: sicut scriptum est Gen. 1. Vidit Deus omnia quæ
fecerat, & erant valde bona. Sed Lucifer cum suis
sociis degeneravit, hominemque secum in eandem in-
obedientiam traxit. Hinc omnia, quæ mala sunt ha-
bent originem suam. Deus enim propter peccatum

maledixit terræ. Et sicut mors propter peccatum intravit in mundum. Rom. 5. Sic etiam omnes plagæ sunt pœnæ peccatorum.

III.

D E P E C C A T O

Originis.

DOcemus & credimus, primos parentes origine justos fuisse, in lapsu autem justitiam amisisse, omnesq; homines cum originali injustitia & peccato, quod æterna morte dignum est, nasci, neque ab hoc ullis suis viribus liberari. Iuxta illud Plal. 51. Ecce in iniquitatibus conceptus sum, &c. Et Gen. 6. & 8. Omnis cogitatio humani cordis ad malum prona est.

IV.

D E I N C A R N A T I O N E

Christi.

DOcemus & credimus, mediam personam in divinitate, quæ nunc Verbum, nunc Filius Dei vocatur in scriptura, veram carnem humanam ex utero intactæ virginis sumpsisse, Vereq; Deum & hominem in una persona de Virgine natum esse, juxta vaticinium Esa. 7. Ecce Virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen ejus Emanuel: Et historiam Lucæ 1. & 2. Quodque idem factus est hostia pro peccatis totius mundi satisfaciens. Esa. 53. Posuit Dominus iniquitates omnium nostrum super eum. Et Ioan. 1. Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi. 2. Cor. 5. Pro omni-

Pro omnibus mortuus est. Item: Quòd tertia die resurgens à morte, iustitiam, quæ coram Deo nobis imputatur, attulit. Rom. 4. Traditus est propter peccata nostra, & resurrexit propter justificationem nostri. Item: Quòd ascendit ad cælos, & venturus sit ad vivos pariter & mortuos iudicandos, iuxta Symbolum Apostolorum, & testimonium Angelorum. Act. 1. Sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in cælum.

V.

DE J U S T I F I C A T I O N E.

ET quoniam oportuit Filium Dei pro peccatis totius mundi tradi & conteri, docemus & credimus, homines nullis suis viribus, nec operibus, posse placare Deum, nec assequi iustitiam, quæ in iudicio Dei consistat: iustificari autem gratis absq; suo merito, si detestando peccatum credunt in Christum, quòd unica oblatione, in cruce facta, Pater sit placatus omnibus, qui huius Mediatoris fiducia ad misericordiam ejus confugiunt. Qui igitur hanc fidem habent, iidem habent remissionem peccatorum, & pro iustis reputantur. Rom. 3. Omnes peccaverunt, & iustificantur gratis per fidem in Christum propiciatorem.

VI.

DE F I D E.

Fides autem, quâ tanta beneficia apprehendimus, non est humanum aliquod opus, aut notitia, quæ
etiam

etiam in impiis & dæmonibus existere potest, sed est donum Spiritus Sancti. Quod ut assequamur, ministerium est institutum, in quo sonat pura doctrina Euangelii, & Sacramenta administrantur, per hoc enim ministerium Spiritus Sanctus est efficax in auditoribus non repugnantibus, sed obtemperantibus ministerio, Iuxta illud Pauli Rom. 10. Fides est ex auditu, auditus autem per verbum Dei.

VII.

D E B O N I S

Operibus.

NEC tamen ita docemus Fidem, quasi bona opera non sint facienda. Est enim credentibus necessaria bona conscientia, quæ non habet locum in iis, qui contra mandatum Dei de industria indulgent, nec repugnant suis cupiditatibus. Sumus enim debitores non carni, ut secundum carnem vivamus, ut Rom. 8. scriptum est, sed liberati à regno Diaboli, & translati in regnum Dei. Iam huic Domino servire, hoc est, voluntati ejus obedire debemus. Sed docemus huic novæ obedientiæ non esse confidendum, quasi per eam mereamur remissionem peccatorum, justitiam, & vitam æternam coram Deo. Manifesta est enim sententia Domini, cum feceritis omnia, dicite, servi inutiles sumus. Et Eph. 2. Gratia salvi facti estis per fidem, & hoc non ex vobis, Dei enim donum est, non ex operibus, ne quis glorietur.

VIII. D E

DE ECCLESIA

DOcemus præterea & credimus, unam tantum Catholicam sive universalem Ecclesiam ab exordio mundi fuisse, semper mansisse, mansuramq; esse in perpetuum, quanquam aliquando multis erroribus obscuratur. Et fatemur, eam non loco, non personis, non ritibus humanitus institutis alligatam esse, sed tantum verbo Dei & Sacramentis, iuxta illud: Ioan. 10. Oves meæ vocem meam audiunt, quemadmodum Pater mandavit. Psal. 2. Osculamini Filium. Et Matth. 17. Ipsum audite. Ioan. 14. Si quis diligit me, sermonem meum servabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Etsi verò Ecclesia corpore & rebus civili potestati subiecta est, tamen in religione nullum aliud caput agnoscit, nisi Christum Ephes. 1. Coloss. 1. Neque enim Magistros ac Dominos, sed ministros constituit Deus in medio ejus, qui serviant ei, verbo & Sacramentis. Satis est igitur, Ecclesiam ubique habere sinceram doctrinam, & verum usum Sacramentorum, etiamsi aliqua est in humanis ritibus dissimilitudo. Et quanquam vera Ecclesia sunt illi demum, qui verè Sancti & iusti sunt, regunturq; Spiritu Sancto per verbum, tamen mali quoq; in hoc cœtu, qui quodammodò in doctrinâ usuq; Sacramentorum consentiunt, sunt externa membra Ecclesiæ, 2. Tim. 2.

In magna domo sunt etiam vasa lignea & testacea. Est igitur Spiritus S. efficax per ministerium etiam impiorum ministrorum, si non corrumpant verbum & Sacramenta, sicut Iudæ ministerium multis profluit.

I X.

D E B A P T I S M O.

Docemus etiam & sentimus, quòd homines per Baptismum, sive infantes, sive adulti, baptizentur, incorporantur Ecclesiæ, & consequuntur remissionem peccatorum, vereque mundantur, non quòd nullum peccatum sit residuum apud Baptizatos, sed quòd non imputetur, modò odium peccati & fides in Christum adsit. Iuxta promissionem: Qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit.

X.

D E C O E N A

Domin.

IN Cœna Dominica docemus & credimus, verum Corpus & Sanguinem Domini, de Virgine natum, & in cruce passum, sumi ab Ecclesia. Dicit enim Dominus, hoc est Corpus meum, quod pro vobis traditur, &c. Vnamque communem cœnam sive missam, ut vocant, quolibet die festo celebrantes, porrigimus singulis, aut pluribus, qui coram Sacerdote rationem suæ fidei reddentes, emendationem vitæ promittunt, petuntque consolationem, absolutionem, & in confirmationem fidei suæ usum venerabilis Sacramenti:

Iubet

Iubet enim Dominus cœli & terræ, integro uti Sacramento, idque mandatum dat omnibus. Et Paulus universæ Ecclesiæ Corinthiorum usum integri Sacramenti commendat.

XI.

DE CONFESSIÖNE.

PRivatam Confessionē propter tres causas omnino retinemus. Primū, ut rudes examinentur & instituuntur. Secundō, ut illi qui speciales perturbationes conscientiarum habent, specialem quoque consolationem ex verbo Dei petant. Tertiō, ut singulis seorsim absolutionis sacramentum impertiatur.

XII.

DE PÖENITENTIA.

CÆterum perpetuò urgemus doctrinam pœnitentiæ, sine qua nec ingredi quisquam in Ecclesiam, nec ingressus perseverare potest. Quodque hæc constat: Primū contritione, quando corda tanguntur ira Dei, mortemque æternam sentiunt, revelante lege Dei peccata. Deinde fide, Quando Euangelio offerente meritum & satisfactionem Christi, corda ex pavore eriguntur fiducia misericordiæ Patris, quam Christus conciliavit omnibus agentibus pœnitentiam, & in ipsius nomen credentibus.

XIII.

DE USU SACRAMENTORUM.

Sacramenta sentimus non ideo tantum à Christo instituta

instituta esse, ut discrimen faciant inter Christianum, & non Christianum, sed potius ut sint sigilla divinæ voluntatis erga nos, ad hoc proposita, ut in singulis per hæc pacta divina excitetur & confirmetur fides. Nisi igitur adsit fides, apprehendens pactum & promissionem Dei, inanis est usus Sacramentorum; Imò cedunt in iudicium, juxta Pauli testimonium.

XIIII.

D E M I N I S T R I S.

Sentimus, nemini licere fungi officio publico docendi & administrandi Sacramenta in Ecclesia, nisi legitimè vocatus fuerit ab Ecclesia, & à fidelibus eruditique, antea denique probatis ministris verbi Dei, approbatus & in ordinem assumptus: Iuxta ritum veteris Ecclesiæ, Actor. Cap. 1. Et primo libro Epistolarum Cypr. Epistola 4.

XV.

D E C E R E M O N I S.

Ceremonias in Ecclesia & servamus, & servandas esse sentimus, quæ ornant ministerium, possuntque bona conscientia servari; Vt sunt certæ feriæ, cantiones, lectiones sacræ, & orationes additæ ad Dominicam Coenam celebrandam. Item: Vestes speciales ministrorum, & alia multa. Quæ tametsi absque peccato omitti possent in Ecclesiis rectè & satis institutis; tamen quia ornant ministerium, ea studiosè retinemus.

XVI. D E

XVI.

DE REBUS POLITICIS.

Magistratus, iudicia, Rerum proprietatem, Contractus legitimos, & alia rectæ rationi consentanea probamus, ut bonas Dei ordinationes, quas Evangelium non modò non improbat, verùm confirmat & præcipit, ut in magno honore habeantur secundum DEUM.

XVII.

DE MATRIMONIO.

Ita sentimus, & matrimonium esse ordinationem divinam, ac propterea damnatis vagis libidinibus, contrahendum esse ab idoneis hominibus, si donum castitatis virginæ non habent. Nam scortatores non habent partem in regno DEI.

XVIII.

DE RESURRECTIONE

Mortuorum.

Resurrectionem mortuorum iustorum & iniustorum in die iudicii certissimè futuram esse statui-
mus, in qua pii æterna præmia consequentur, impii
verò æternas poenas.

XIX.

DE LIBERO ARBITRIO.

Liberum arbitrium fuisse in primis parentibus ante
lapsum affirmamus, sicut Angeli, qui lapsi non
sunt, adhuc habent, sed post lapsum amiserunt liber-
tatem,

tatem, sicut & alia dona integræ naturæ; Ita ut in externis duntaxat rebus aliquam habeamus eligendi libertatem, ut possimus hoc vel illo colore vestiri, hoc vel illo cibo vesci, honestè vivere, scandala vitare; vitamq; nostram foris ad normā Decalogi gubernare; tamen si hæc ipsa voluntas sæpe & variè impediatur. Sed verum timorem, fidem ac dilectionē Dei & cætera præstare: Item; Euangelio credere, non est in nostris viribus; Iuxta illud, Nemo novit Filium nisi Pater, & Patrem nemo nisi Filius, & cui Filius voluerit revelare. Item, Nemo venit ad me, nisi Pater traxerit eum.

XX.

DE INVOCATIONE SAN-

ctorum.

SANCTOS vita defunctos omni quidem laude dignos esse docemus, ut qui prælucent nobis doctrina, multisque præclaris exemplis. Cæterum quòd invocandi sint, in eo nos prohibet, non modò quòd nullum extat mandatum Dei, neq; Sanctæ Ecclesiæ testimonium: Verumetiam quòd primo & secundo præcepto prohibemur; Non habebis Deos alienos. Item, Non assumes nomen Domini Dei tui invanum.

Invocatio enim sicut alii cultus primæ
tabulæ, nulli debetur nisi

D E O.

*Hæc autem Confessio de in diem a Fratribus Augustanis
Confess. & tribus et Episcopo Agrigenti Antonis Verano
in Oratione Episcopali & Presbyteris et Ministris A. 1574
ab alio Francisco Verano dicitur.*

Excerptum ex Joh Davii Micij Historia
Chronologia, Pannonico - Evangelii ej
pagina Manuscripti, quo vtor 129.

Exhibita haec est Confessio in Eperjess
Commissarii Regiae Majestatis A. Ch.
1549. Et postea Episcopo Agriensi Anno
1560. Hanc postea anno salutis nostrae
1564. die 8. Junii in Conventu Bart
pheni relegimus et consensimus in
eam omnes, quorum nomina subscripsit

1. Michael Radaschinn Bartpheni.
2. Thomas Frölich Cassoviensi.
3. Benedictus Delfius Eperjensi.
4. Albertus Cruciger Lentovienfis.
5. Valentinus Megelein Cibiniensi.
6. Martinus Aquila Bartpheni.
7. Emesius de Tilcsik
8. Antonius a Hertphy Somosienfi
9. Briccus Sarpodienfis.
10. Martinus Germatinus Cassoviensi.
11. Michael Polankay Eperjensi
12. Michael de Chalpa
13. Martinus Klobiliensis
14. Blasius Sebesensi.
15. Petrus Herrknecht Polon.
16. Stephanus de Sarpatak
17. c. Anapl.

17. Stanislaus de Kulkovizen.

18. Caspar de Kopornitz.

19. Martinus de Radonya.

20. Georgius de Roplanica.

21. Simon in Reichwald.

signatum die 27. Martii A^o 1771 Debesani
per Nicol. Sina. mpr.

Bekantnuß Christlicher
Lehrvnd Glaubens.

Der

Fünff Königlichen

Freystädte in Ober Hungern/
Caschaw/ Leutsch/ Bartsfeldt/ Ep-
peries vnnnd Zeben.

König Ferdinando hochmilti-
ster gedechtnuß im Jahr 1549
vbergeben,

In dreyen Sprachen/ Lateinisch/ Deutsch
vnnnd Vngrißch gedruckt.

zu

C A S C H A W

By Daniel Schulzgin.
Im Jahr 1634.

1. Corinth. 3. vers. 11.

Niemand kan einen andern Grundt legen/ auffser dem/
der gelegt ist/ welcher ist **I E S V S C H R I S T V S.**

Christi befehl mit der
Verheißung.

Wer mich bekennen wird für den menschen / den wil ich
auch bekennen für meinen Himlischen Vater vnnd allen En-
geln: Wer mich aber verleugnen wird für den Menschen/ den
wil i ch auch verleugnen für meinen Himlischen Vater / 2c.
Matt. 10. v. 52. Marc. 8. v. 38. Luc. 9. v. 26. & 12. cap. v. 8.

Mit zuthuung schrecklicher Betrewung.

An den Günstigen
Leser.

alte Gott/ daß wir heit zu tage daß
denckwürdige sprüchlein des weilandt mit be
redsamkeit hochbegabten JOHANNIS
CHRYSOSTOMI recht brauchen mechs
ten oder könten: Nun wohnet das wort
Gottes bey vnß reichlich mit aller

Weisheit! Den ob wolzwar der Apostel vnverfälschte Lehre
mit ihrem schal in alle welt außgegangen / vnde muten vnter
den feinden der Kirchen Gottes / das wort deß HERN/
ja deß HERN wordet/ sich reichlich hören lasset/ so wohnet
es doch in der warheit nicht daselbsten mit aller weisheit. Dan
da riechen etliche nach Arrij/ Samosateni/ Photini vnnnd der
gleichen stinckenden vnde verdämlichen kegereyen/ etliche füh
ren Manicheismum ein/ vnnnd verkauffen den selben für daß
heilsame wort Gottes/ etliche sint nachfolger des Glacii/ mei
sten teils vnter stehen sich mit ganzen ernst Pharisaismum/
vnter den schein der warheit auff zu dringen/ vnd welches noch
mehr/ so werden die gewissen mit schwerdt/ gefängnissen/ sewr
vnd allerley grausamerer marter/ als Phalaris mögen erfinden/
gepeyniget vnd gefoltet. Ober daß alles / so sint auch vnter
denen/ die einen Gott/ einen Glauben/ vnd eine Tauffe haben/
von den vornembsten hauptstücken der Christlichen Lehre/
grosse spaltungen/ oder schwere streits kempffe. Daher kommen
so viel Mißverstände vnd inwendiger haß/ damit fast die gan
ze welt vergiffet/ dadurch sie ihr Gottes rache auff den halß
ladet.

Zu wünschen were es/ das Platonis Traum vom Zirkel
der Zeit nur genaw sich in werck spiren liesse/ oder die Jahr das
nun

An den Günstigen

rinnen **CHRISTOPH** gelebet herwieder kämen/ in
 welchen der waren Gottseligkeit zugehörte Prinzen/ als The-
 odosius/ Arcadius/ Honorius wieder lebendig würden/ vnnnd
 die rechtglaubige vnnnd mit Gottes wort gleichstimmige be-
 kenntnis/ von den glaubens Artikeln in ihren schutz nehmen
 möchten/ wie sie sich damals wirklichlich/ in Gottseliger be-
 ständigkeit vnd tapfferkeit des fals habend erfinden lassen: Ober
 wen ja diese zeit aussen bliebe/ nur allein das newlich vor 84
 Jahren/ zuzeiten höchmildster vnd löblichster gedächtniß
SERGIAND/ des ersten Römischen Königes vnnnd
 Keyserß/ gewünschte *seculum* vnd zeit sich blicken ließe/ vnd
 gleichsam mit seinen stralen anfinde zu scheinen/ welcher/ daß
 nicht der wahre Gottes dienst/ den die feinde der Wahrheit hefftig
 verfolgten/ mit dunkelen vnd dufftesten finsternis bedeckt
 würde/ nach einer einfeltigen Regel des wortes Gottes/ die
 Artikel des Christlichen glaubens zu examiniren/ oder zu prü-
 fen beschloffen. Nach dem solches im werck erfüllet/ damit
 nicht die fünf Königlich freyen Stätte in Ober/ Hungern/
 Caschau/ Leutschaw/ Bartsfeldt/ Eppertes vnd Zeben einer
 Ketzereyen/ deren sie beschädiget würden/ möchten vberwiesen
 gemeinet sein/ haben dieselbe gedachte Stätte von den fürnem-
 sten hauptpunkten Christlicher Lehre/ als von dem Drey eini-
 gen **GOTT**/ Schöpfung/ von der Sünde vnd Menschwer-
 dung Christi/ Gerechtmachung/ Glauben/ Gутten werken/
 von der wahren Kirchen/ Tauff vnd Abendmal des Herrn/ &c.
 Ihre glaubens bekentniß in kurze form zu sammeln verfaßet
 auffgezeigt/ welches auch durch vrteils erteilung des Weis-
 sen vnd gütigen Monarchen **SERGIAND** *primi* ist
 approbiret vnd gebilliget worden. Dieses sint nun eben die
 jenen Artikel/ ohn einige frembde glossa vnd zusatz/ welche
 unsere Ede vnd wolweise Obrigkeit/ vor zwanzig Jahren in
 dreyen sprachen/ Lateinisch/ Deutsch vnd Ungriß/ h allen zu
 lesen/ in druck hat außgehen lassen.

Nach

Nach dem aber solche Exemplaria allen nicht zu teil worden/ vnd viel begerten die selben zu lesen/ hat auff der selben nachfrage/ ein Edler vnd Wolweiser Herr Richter vnd Räte auff's newe die selbigen auff zu legen/ vndt zu drucken anbefohlen.

GOTT/ deß ruhm vnd ehre alle Creatur verkündiget/ erhöhe seiner Kirchen Gebet vnd seuffzen/ offenbare allen daß Licht des Ewangeliß/ gebe allen vnnd ieden hertzens vud glaubens verstande der geheimnissen Gottes/ auff daß in hindansetzung menschlichen Aberglaubens/ so neben vnd außserhalb dem wort Gottes erdacht worden/ ein wahrer Catholischer Glaube durch die ganze welt herschen/ vnnd die Oberhandt erhalten möge/ Amen.

1.

Von Gott.

WIR glauben vnd lehren/ das ein eini-
ger Gott sey in einen Ewigen/ vnzerrenlichen/
Allmechtigen Wesen/ wie geschrieben steht Deu-
t. 10. 6. Der Herr vnser GOTT ist ein ei-
niger GOTT/ aber doch bekennen wir/ das in dies-
sen Göttlichen Wesen drey vnterschiedene Perso-
nen sein/ GOTT der Vater/ Sohn vnd Heyliger Geist/ gleicher
Mewalt/ Macht vnd Ehren/ Wie denn solches der eingeborne Sohn
Gottes lehret/ Matthei am 28. Da er heisset Tauffen im Nahmen
Gottes des Vaters/ vnd des Sohnes/ vnd des Heiligen Geistes.

2.

Von der Schöpfung der Welt.

WIR glauben vnd lehren/ das der einige/ Almechtige
GOTT/ der in einem Wesen vnd drey vnterschiedenen
Personen ist/ alle ding erschaffen hat/ vnd noch schafft/
regiere vnd erhalte/ Vnd das im Anfang alle ding gut gewesen sein/
da sie geschaffen waren/ wie geschrieben steht/ Genesis 1. GOTT
sah an alles was er geschaffen hat/ vnd sibe/ es war alles sehr gut/
Aber Lucifer der Teuffel ist mit seinen Engeln von GOTT abge-
fallen/ vnd hat auch den Menschen/ der zu im bilde Gottes geschaf-
fen war/ in gleichen fall durch sein List gebracht. Daher hat alles
böses seinen vrsprung/ denn GOTT von wegen der Sünde auch
das Erdreich verflucht hat/ vnd wie der Todt vmb der Sünde wil-
len in diese welt kommen ist/ Rom. 5. Also ist auch alles Vnglück
in dem Menschlichen Geschlecht eine straff der Sünden.

3. Von

3.

Von der Erbsünd.

WIR lehren vnd glauben / das vnser erste Eltern Adam vnd Eua anfänglich in der Schöpfung / gerecht vnd voll kommen sind gewesen / Aber durch den fall haben sie die Gerechtigkeit verlohren. Daher werden alle menschen in Sünden empfangen vnd geboren / vnd vermag im selbst kein mensch von solchen Sünden durch sein eigene krefften zu helfen. Wie Dauid spricht psal. 51. Sihe **HER** in Sünden bin ich geborn / in Sünden empfing mich mein Mutter. Vnd Genesis 6. 8. Alles richten vnd trachten des Menschen Hergens ist von Jugend auff böse.

4.

Von der Menschwerdung Christi.

WIR lehren vnd glauben / das die mittelste Person in Göttlicher Majestet / welche in der Schrift offte genennet wird / das Wort / offte der eingeborne Sohn Gottes / warhafftig Fleisch vnd Blut an sich genommen hab / in dem Leib der Jungfrawen Marien zur Erlösung des menschlichen Geschlechts / vnd das Christus warer **GOTT** vnd Mensch zugleich sey / Esa. 7. Sihe ein Jungfraw die ist schwanger / die wird einen Sohn gebären / vnd ihn heißen Emanuel. vnd Luc. 1. vnd 2. Cap. Bekennen auch / das Christus Gottes Sohn sey worden ein Opfer / welches für alle Menschen Sünde bezahlet hat / Esa. 53. Der **HER** warff auff ihn vnser alle Missethat / vnd durch seine Wunden seind wir heil vnd selig worden. Joan. 1. Sihe das ist Gottes Lamb / das der Welt Sünde trägt. Item 2. Corinth. 5. Er ist für alle gestorben. Lehren auch / das der **HER** am dritten Tag von den Todten auferstanden sey / vnd vns Gerechtigkeit / Leben vnd Seligkeit erworben / vnd mitgebracht hat / wie Paulus Rom. 4. lehret / Er ist gestorben für vnser Sünd / vnd Er ist auferstanden vmb vnser Gerechtigkeit willen. Item / das er gen Himmel gefahren sey / vnd sich gesetset zur Rechten Gottes seines Himlischen Vaters / vnd

Lehr vnd Glaubens.

Von dannen kommen werde zu richten die Lebendigen vnd die Todten / wie wir den solches in vnserm Christlichen Glauben bekennen / vnd die Engel Gottes auch sagen / Actorum 1. So wird er kommen / wie ihr ihn habt sehen hinauff gen Himmel fahren.

5.

Von der Rechtfertigung.

D Jeweil der Eingeborne Sohn Gottes für die Sünde des Menschlichen geschlechts hat müssen leyden vnd sterben / So lehren vnd glauben wir / das die Menschen durch ihre eigene Kräfte vnd vermögen den Göttlichen Zorn nicht können versöhnen / vermögen auch nicht durch sich selbst erlangen die Gerechtigkeit die für GOTT gilt. Sondern der Mensch wird from / gerecht vnd selig / ohn sein verdienst / allein durch das verdienst IESU CHRISTI / wo der Mensch seine Sünde erkennt / vnd glaubet an den Sohn Gottes den einigen Seligmacher der Welt / welches durch sein Opffer an den Creus geschehen / den Zorn Gottes gestillet / vnd vns mit seinem Vater im Himmel versöhnet hat. Di nu zu Gottes gnaden zuflucht haben durch Christum seinen Sohn / die sind Gott dem Herrn anghem. Vnd die solchen Glauben vnd vertrauen haben auff Christum / die haben vergesung der Sünden / vnd werden für gerecht gerechnet / wie Paulus Rom. 3. sagt / Sie sind alle Sünder / vnd mangeln des Ruhms / den sie an Gott haben sollen / vnd werden ohn verdienst gerecht aus seiner Gnaden / durch die Erlösung so durch Christum IESUM geschehen ist / welchen GOTT hat fürgesetzt zu einem Gnadenstuel durch den Glauben in sein Blut.

6.

Von dem Glauben.

D ER Glaub aber durch welchen wir solche wolthaten Christi ergreifen vnd annemen / der ist nicht irgend ein Menschliches Werck oder schlecht erkennenis / welches auch in den Thorlosen sein kan / sondern Er ist ein gabe des Heiligen Geistes / Damit wir aber diesen erlangen möchten / darumb ist das Predigamt eingefes worden / in welchem Gottes Wort lauter vnd rein gelehret wird / vnd die Heiligen Sacrament außgetheilet / denn
B durch

durch die Predigampt ist der 3. Geist in den Zuhörern krefftig/ die der Lehr des Euangelij nicht widerstreben/ sonder dieser Glauben vnd gehorsam sind/ wie Paulus Rom. 10. sagt/ Der Glauben kompt aus dem Zuhören/ das zuhören aber durch Gottes Wort.

7.

Von guten Wercken.

WIR lehren aber vom Glauben an Christum nicht so/ als solten die Christen gute Werck nicht thun/ sondern das alle Kinder Gottes schuldig sein gute werck zu thun/ den die Glaubigen müssen ein gutes gewissen haben/ welches in denen nicht ist/ die da wissentlich in den Sünden vnd Lasten fortfahren/ vnd den bösen Lüsten vnd Neigungen nicht widerstreben. Daher Paulus Rom. 8. sagt/ Wir sind Schuldner Gottes/ nicht das wir nach dem Fleisch leben/ sondern nach dem Geist. Darumb/ nach dem wir durch dem Sohn Gottes erlöset sein von Sünden/ vnd von dem Teuffel/ vnd nu seine Kinder worden sind/ sollen wir ihm dienen vnser Lebenlang in Heiligkeit vnd Gerechtigkeit/ die ihm gefellig ist. Aber darneben lehren wir/ das kein Mensch solchen schuldigen gehorsam trawen sol/ als könne er vergebung der Sünden v. ewiges Leben erlangen/ sondern das man allein trawe dem gehorsam vnd verdienst des Sohnes Gottes/ den der spruch Christi ist klar/ wen ihr alles werdet gethan haben/ was euch befohlen ist/ so sprichet/ Wir sind vnnütze Knechte/ wir haben gethan/ was wir zu thun schuldig waren Item Ephes 2. Aus gnaden seyt ihr Selig worden durch den glauben/ vnd dasselb nicht von euch/ es ist eine Gaben Gottes/ nicht durch die Werck/ das sich nicht jemand rühme.

8.

Von der Christlichen Kirch.

WIR lehren vnd glauben auch/ das ein einige Catholische oder allgemeine Christliche Kirche von anfang der Welt gewesen sey/ das sie noch sey/ vnd immer bleiben werde/ wiewol dieselbige nicht ohne tadel vnd gebrechen sein kan/ vnd bekennen/ das diese Rechtschaffene Kirche an keine gewisse Personen/ stell/ Menschen sazungen gebunden sey/ sondern allein an das Wort Gottes

Gottes vnd die Heiligen Sacrament/ wie der Herr Christus selbst sagt/ Joh. 10. Meine Schaff hören meine Stimme/ Psal. 2. Küßet den Sohn Gottes. Matth. 17. Diß ist mein lieber Sohn/ an dem ich Gn wolgefallen hab/ den solt ihr hören. Item Joan 14 So mich j. mandts liebet/ der wird mein Wort halten/ vnd mein Vater wird ihn lieben/ wir wollen zu dem selben Menschen kommen/ vnd vnser wohnung bey ihm machen.

Wiewol nu die Christliche Kirche vnd Gemeine Gottes eusserlich der Weltlichen Obrigkeit vnterthan ist/ jedoch in der Religion vnd Glauben erkennen sie kein ander Haupt/ den Jesum Christum/ wie Paulus Ephes. 1. vnd Coloss. 1. sagt. Den der Sohn Gottes hat in seiner Gemein nicht Herrn vnd Magistros/ sondern nur diener eingeses/ die seiner Gemein dienen sollen mit dem Wort Gottes vnd dem Heiligen Sacramenten. Darumb ist gnugsam/ das die Christliche Kirche/ Gottes Wort allenthalben rein vnd vnserfalsche habe/ vnd den rechten brauch der Heiligen Sacramenten/ ob sie gleich in den Ceremonien vnd Menschen sationen nicht gar vberlein stimmet. Vnd wiewol die Christliche Kirche genennet wird/ der hauffen der Glaubigen/ die da durch Christum gerecht vnd heilig sein/ vnd durch den Heiligen Geist regieret werden: Jedoch werden auch die bösen/ die doch zum theil der Lehr des Euangelij/ vnd den rechten brauch der Sacramenten verwilligen/ für eusserliche Gliedmas der Kirchen gerechnet/ denn wie Christus sagt/ das Himmelreich ist gleich einem Netze/ damit man gute vnd böse Fische fenget. Item 2. Timoth 2. In einem grossen Hause findet man auch hülzerne vnd irdene gefässe. Darumb ist der Heilige Geist kräftig in ihnen/ wo sie die Lehr nicht verfalschen mit den Sacramenten/ gleich wie das Predigambt Judas vielen nützlich ist gewesen.

9.

Von der Tauffe.

WIR lehren vnd glauben auch/ das die Menschen/ sie sein groß oder klein/ durch die Heilige Tauffe der Christlichen Kirchen eingeleibet werden/ vnd erlangen vergebung der Sünden/ vnd werden vom fluch der Erbsünden warhafftig gereinigt: Nicht das in den getauften keine Sünde bleibe/ sondern das sie ver-

sie vergebet vnd nicht zugerechnet werde/ wo der Mensch im Erkän-
nus der Sünden vnd Glauben an Christum den **HERN** bleibet/
nach der zusagung Gottes/ Ware am letzten Cap. Wer da glaubet
vnd getaufft wird/ der soll Selig werden.

10.

Von dem Nachtmal des **HERN**.

WIR lehren vnd glauben / das in des **HERN** Christ
Abendmal gegeben vnd mitgetheilt werde der wahre Leib
vnd Blut vnser **HERN** Jesu Christi/ mit dem Brod vnd
Wein. Den der **HER** sagt: Nemet hin vnd esset/ das ist mein Leib/
der für euch gegeben wird. Nemet vnd trincket aus dem Bech alle/
das ist mein Blut / das für euch vergossen wird zur vergebung der
Sünden/ 16. vnd halten also einträchtig des **HERN** Abendmal
auff alle Feyertag / vnd theilens mit vielen oder wenigen / die zuvor
für den Kirchendiener ihren Glauben bekennen / vnd besserung
des Lebens zugesagt / auch den Trost aus Gottes Wort sampt der
Absolution empfangen haben/ zu sterckung ihres Christlichen Glaus-
bens. Den der **HER** des Himmels vnd der Erden gebeut/ das wir
sein ganzes Testament genissen sollen/ vnd gebeut solches allen Men-
schen. Vnd Paulus gebeut der Gemein zu Corincho / das sie des
HERN Abendmal ganz genissen sollen/ wie ers von **HERN** empfang-
en vnd ihnen gegeben hat/ 1. Corin. 11.

11.

Von der Beicht vnd Absolution.

DIE sonderliche Beicht / haben wir in vnsern Kirchen vmb
dreyerley Ursachen willen behalten. Erstlich/ das die vns
verstandigen möchten erforschet vnd unterrichtet werden.
Darnach auff das die Menschen/ die sonderliche beschwerte Gewis-
sen haben/ auch sonderlichen Trost für sich empfangen möchten. Ent-
lich das die Absolution/ von Christo selbst eingesez/ einen jeden in
sonderheit mitgetheilt vnd zugesprochen möcht werden.

12.

Von der Buß.

Darne

Daneben treiben wir auch in vnsern Kirchen/ die Lehr von Christlicher Buß/ vnd bekehrung des Sünders zu GOTT immerfort/ ohne welche niemand in die Christliche Kirchen angenommen/ viel weniger vor GOTT bestehen kan/ vnd lehren das die Bekehrung des Sünders fürnemlich in diesen stücken bestehe. Erstlich das der Sünder sein eigne Sünde erkenne/ vnd den Zorn GOTTes wider die Sünde/ welche das Göttliche Gefes offenbaret/ vnd lasse ihm seine Missethat herzlich leyd sein. Zum andern/ das der Sünder dem Euangelio glaub/ welches ihm die Erlösung Jesu Christi anbeut/ vnd tröste sich dieser Gnade GOTTes/ die er allen menschen durch Christum seinen Sohn erzeiget vnd zugesaget hat. Welche der Herr erworben hat allen denen/ die Buße thun/ vnd in seinen Namen glauben. Endlich das der Sünder von bösen lasse vnd gutes thue.

13.

Von den rechten brauch der Heiligen Sacrament.

WIR lehren/ das die Heiligen Sacrament nicht allein darumb von den Sohne GOTTes gestiftet vnd eingeses sind/ das sie einen vnterscheid machen zwischen einen Christen vnd vnchristen: Sondern viel mehr/ das sie gewisse Zeichen vnd Siegel sein/ des Göttlichen willens gegen vns/ darzu eingeses/ das in einen jeden Menschen/ durch solchen Bund vnd Zusagung GOTTes/ der Glaub mög gestärckt werden. Darumb wo der Glaub nicht vorhanden ist/ der den Bund vnd verheissung GOTTes ergreiffe/ vnd ihm selb die selbige zu eigene/ so ist der brauch der Sacramenten vergeblich/ ja die Vnglaubigen genissen zum Gericht/ wie Paulus sagt:

14.

Von den Kirchendienern.

WIR haltens darfür/ das keiner in der Gemeine GOTTes lehren vnd die Sacrament austheilen könne/ es sey denn/ Er sey ordentlicher weise von einer Erbaren Gemeine beruffen/ vnd zuvor von Christlichen Lehrern examiniret/ vnd bestetigt worden/ das ist/ zum Kirchendienst angenommen sey

worden / nach dem brauch der alten Kirchen vnd Gemeine Gottes / Jeror. 1. Vnd wie solches auch der alte Lehrer Cyprianus in ersten Buch seiner Briefe / in vierden Brieff lehret.

15.

Von den Ceremonien.

WIR halten die Ceremonien in vnsern Kirchen / vnd lehren auch das man sie halten sol / die da den Kirchendienst zieren / vnd mit guten Gewissen können gehalten werden / als da sind gewisse Feyerstage / Predigten / Gesänge / vnd die Gebet / die zu des HERRN Abendmal sind zugethan worden. Item sonderliche Kleidung der Kirchendiener vnd des gleichen mehr / welche / ob sie wol ohne Sünden nicht nach gelassen werden / gleich wol weil sie das Predigamt vnd Kirchendienst zieren / halten wir sie billich vnd gern.

16.

Von der Weltlichen Obrigkeit vnd Ordnung.

DIE Weltliche Obrigkeit / die Gerichte / Eigenschafft der Güter / Ehrliche vnd billiche Handhierung / vnd andere Ordnungen nehmen wir an / als gute Gaben vnd Ordnungen Gottes / welche das Euangelion mit nicht verbeit / sondern viel mehr bestetiget / vnd gebeut / das wir Weltliche Obrigkeit in allen Ehren nach Gott verhalten sollen / Rom. 13.

17.

Von dem Ehestand.

ES gleichen lehren wir auch von dem Ehestand / das er von Gott dem HERRN gestiftet vnd eingeses sey worden / darumb verwerffen vnd verdammen wir alle Vnauacht vnd Vnreinigkeit / vnd lehren / das die menschen Ehelich werden / die zum Ehestand tüglich sein / vnd die Gabe der Keuschheit nicht haben. Dann zurer Ehebrecher / Vnreine / haben kein theil am Reich Gottes.

18.

Von der Auferstehung der Todten.

Wir leh

WIR lehren und glauben / das eine Allgemeine Auferstehung der Gerechten und Ungerechten am Jüngsten Tag sein wird. In welcher die Glaubigen und Gehorsamen ewige belohnung / die Gottlosen und Unglaubigen ewige Pein erlangen sollen.

19.

Vom Freyen Willen.

WIR bekennen / das für dem fall / in vnsern ersten Eltern / ein freyer wille gewesen sey / wie denn die Engel die nicht gesündigt haben/den selben freyen willen noch haben/aber nach dem fall haben sie die Freyheit verlohren/wie auch andere schöne Gaben/mir denen sie begabet waren. Also das wir allein in den eusserlichen dingen zuerwehlen eine Freyheit haben / als das wir mir dieser oder jener farb vns kleiden / diese oder eine andere speiß essen / das wir ehrlich leben / ergernuß vermeiden / und vnser Leben eusserlich nach den Zehen Geboten richten / wiwol auch dieser Menschlicher willen auff mancherley weiß verhindert wird; Aber rechtschaffene und vollkommene Furcht / Glauben und Liebe zu haben. Item / dem Euangelio zu glauben/das steht nicht in vnsern Kräfften/wie geschrieben steht: Niemand kennet den Sohn Gottes/ dan nur der Vater / und den Vater kennet niemand / den nur der Sohn / und wem es der Sohn wil offenbaren. Item / Niemand kompt zu mir/es sey dann mein Vater zih ihn. Johan. 6.

20.

Von Anruffung der Heiligen.

WIR lehren / das man die Heiligen Menschen / die aus diesem Jammerthal verschieden und in GOTT erschlaffen sein / in allen ehren verhalten soll / als die vns an der Lehre / Glauben und Tugenden ein herrliches exempel worden sind. Aber das man sie anruffen solt / das lehren wir nicht / dann wir nicht allein kein Gebot GOTTES / die Verstorbenen anubeten / haben auch kein zeugnis der Heiligen Christlichen Kirchen: Sondern wird vns viel mehr von GOTT im ersten und andern Gebot hart verboten. Dann GOTT der HERR sagt: Ich der HERR dein

Bekantnus Christlicher

dein Gott / du sollt den Namen Gottes deines **HERN** nicht miß-
brauchen. Den die Anruffung / gleich wie auch andere Gottesdienst
in der ersten Taffel geboren / die gebühret keiner Creaturen /
sondern allein **GOTT** dem **HERN**. Darumb
sollen wir ihn allein anrufen,

☪ (*) ☪

AZ ÖT
SZABAD KIRA-
LYIVÁROSOKNAK FELSŐ

Magyar Országban;
Cassának, Lötsének, Bártphának, E-
perjesnek, és Szibinnek, Keresztyéni
tudományról és hitről való

VALLAS TETTELE.

MELTBE ADATTATOT AZ BODOG
emlekezeti FERDINAND Királynak;

1549. esztendőben.

Es három nyelven, Deákul, Németül, Ma-
gyarul ki nyomtattatot.

CASSAN,

SCHULTZ DANIELNE Typographiájába.

I 6 3 4.

ESZTENDŐBEN.

1. COR. 3. 11.

Fundamentomot mást, senki nem vethet, az kívül,
az mely vettetet; mely az I E S U S C H R I S T U S.

AZ CHRISTVSNAK IGIRETEL
való parancsolattya: mely után rettenetes
fenyegetélt vetette.

MATTH. 10. 32. 33.

Minden az ki vallást teken én rólam emberek előtt,
én-is vallást tekek arról az én Atyám előtt, ki az
menyben vagyon. Valaki penigh megh tagad-
and engemet emberek előtt, megh tagadom én-is
azt az én Atyam előtt, ki az menyben vagyon.

AZ IO AKARO OLVA-

S O N A K.

Ajha ma, az néhai szent Irás ma-
gyarázó Arany Sāju szent Iánosnak,
emlekezetes Sávával élhernénk: M O-
S T A N A Z I S T E N N E K I G E J E M I
K Ö Z Ö T T Ú N K L A K O Z I K B Ő S E G-
E S E N, M I N D E N B Ő L C S E S E G E L.

Mert noha az Apostali józan ighe, ki terjedet az föld
kereklégébe, és mégh az Isten Anyaszentegyházá-
nak ellenséghi közöt is ez zörögh bőfégel: I S T E N
I G E J E, I S T E N I G E J E: de bizonyára nem min-
den bőlcseféghel, mert némellyek Ariusnak, Samo-
latenusnak, Photinusnak, és hasonlókknak, avas és
utálatos eretnekségének búdólség hét mütattyák.
Egyebek az Manichæus értelmét üdvösséges be-
gyanánt árúllják; Némelyek Flaciust követik; Nagy
fokan az Pharisausok szerzetit, igazságh sine alatt,
minden igyekezetekkel tofogattyák, és az mi dara-
bosb, vassal, tömlőczel, tűzel, és akar mely Phalaris
kegyetlenségénél bőrnnyeb büntetéssel, az lelki isme-
retek csigázzák. Mind ezek felet, mégh azok kö-
zöt is, kiknek egy Istennek, egy Hitek, egy Kereszt-

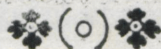
fégek vagy on, az Kereſtyéni Tudománnak kívált-
képen való réſei felől, nehéz viſſſſalkodások vadnak.
Innen vagy onnyi ſin mŕtatás, és egymás közöt
való gyŕlölſéghek, melyek miat az egéſ föld megh
veſtegettétvén, az Iſtennek haraghját boſſu aláira
ingerli.

Kivánnunk kellene bizonyára, ha amaz Plátó
álmodozáiának, az űdő fordúlása felől, valóſághá-
nak csak morſalékja volna, hogy Chryſoſtomuſ-
nak amaz ideje, melyben azon űdőbéli igaz ke-
gyeſſégheſerető Fejedelmek, Theodoſius, Arcadius,
és Honorius, megh elevenedvén, az Eccleſiának
igaz és Iſten igéjével eggyező valláſát, az Hitnek
ágazati felől, ótalmazná, à mint kegyeſen, álha-
tatoſan, és ſerényen akkor cſelekednek vala, az az
űdő, mondom, előkerŕlne. Avagy ha az nem, csak
nem régen, az dicsíretes Elő FERDINAND Ki-
rály és Imperator ideje derŕlne fel, az ki, hogy az
igaz Iſteni tiſteler ſŕrű lőtéſſégben ne merŕlne,
mely Iſten tiſtelerit az igazſághnak ellenſéghe, ak-
koron-is űldöznek vala, az egy eggyűgyű Iſten igé-
jének világofſághát, az Kereſtyéni Hitnek ágazati
heſerént megh viſgálni végeſte vala.

Mely midőn lenne, hogy ez őt Királyi Szabad
Várafokra Felő Magyar Orſághban, Caſſára, Lő-
tsére, Bártphara, Eperjeſre, Szibinre, eretnekſéget
ne foghatnának, à mint vadoltatnak vala, az Kereſ-
tyéni

tyéni Tudománnak fő részeiről, tudni illik, az Szent Háromság egy Istenről, az Teremtésről, az Bűnről, az Christus megh Testesüléséről, az megh Igazulástól, az Hitről, az Ió cselekedetekről, az Ecclesiáról, az Keresztféghről, az Vr Vacsorájáról, &c. Rövid summába foghlalt Vallás tételt adának bé, melyet az bölcs és felette jó Világh biro Imperatornak Elő FERDINANDUSNAK itéleti, helyben hagyta. Ezek azok az minden idegen értelemtől megh tisztittatott hitnek ágazati, melyeket az mi Nemes és bócsületes Magistrátusunk, húsz éstédők előtt, három nyelven, Deákul, Németül és Magyarul, hogy minden ember olvashatná, nyomtatással közönlégesé tőtte vala.

Minek utánna penig minden exemplárok el fogytanak volna, vévén efébe az mi Nemes és bócsületes Magistrátusunk, hogy fokban keresnék, ujoban ki nyomatni parancsolá. Isten, az kinek dűcsőségét minden teremtet alat hirdeti, halgassa meg az ő Anyaöntegyházának imádságát és foházkodását, és nyiladkoztassa megh mindeneknek az Evangéliomnak világosságát, adgyon mindeneknek főre főre oly elmét, mely az Isteni titkokat foghassa bé, hogy megh útálván és megh vetvén, az Isten ígéje kívűl és ellen gondolt emberi vélekedéseket, az egy igaz közönléges Hit, az egész kereszttyén világon mindenek felet uralkodhassék. A M E N.

A Z

I.
AZ ISTENRŐL.

EZ T tanittyuk, hogy egy, eloszol-
hatatlan, örökké való, jó, igaz, bölcs,
megh mérhetetlen, &c. az Istenféh-
nek alattya, amaz módásbetént, Deut.
6. Az mi Vrunk Istenünk, egy Isten.
Es mind azon által, három egyenlő hatalmu, dúcsó-
légű, örökké való, megh válafratot semélyeket, A-
tyát, Fiút, és Szent Lelket vallunk, az Vrnak megh
válafrtása berént, bent Máthénak utosó részében: Meg-
kereftelvén őket, Atyának, Fiunak, és bent Lélek-
nek nevében.

II.
AZ TEREMTESREOL.

EZ T tanittyuk és hiszűk, hogy ugyan azon I-
sten, az ki alattyában egy, és semélyében há-
rom, teremtet mindeneket, gondot visel, és
megh tarttya az teremtet alatokat. Es hogy eredet
berént az teremtésben mindenek jók voltanak, az
mint írva vagyon, Gen. 1. 31. Lata Isten mindeneket,
az melyeket teremtet vala, és igen jók valának. De
az ördögh az ő társaival el vetemedék, és az embert
magával

magával azon engedetlenlégre vona. Innét vagy on
mindeneknek, az melyek gonoszok, az ő eredeti:
Mert Isten az bűnért meghátkozá az földet: Es, az
miképen az halál az bűnért jött be ez világhra, Róm. 1.
5. Ezenképen minden csapások az bűnöknek bűn-
tetési.

III.

AZ EREDENDŐ BŰNRŐL.

EZT taníttjuk és hisszük, hogy az első bűleink
eredet szerint igazak voltak, az esetben pe-
nig az igazságot elvesztették, és minden emberek
eredet szerint való hamisságai és bűnei, mely örök
halálra méltó, bűlettetnek, és ettől semminémű ma-
gok erejével megh nem szabadulhatnak; Amaz sz.
Pálmus szerint: Imé én álnoklágban fogantattam.
Es, Gen. 6. & 8. Minden gondolattya az ember fi-
vének az gonoszára hajlandó.

IV.

AZ CHRISTVSNAK MEG
TESTESŰLESERŐL.

EZT taníttjuk és hisszük, hogy az Istenségben
lévő második személy, az ki néha Igenek, néha
Isten Fiának nevezetik az szent Írásban, igaz emberi
testet vő föl, az seplőtelen bűznek méhéből, és hogy
igaz Isten és ember egy személyben, bűletet legyen
az bűztől, az Esaiás jövendölése szerint, hetedik re-
sében: Imé az bűz fogad méhében, és bűl fiat, és hi-
vattatik

vattatik az ő neve Emánuelnek. Es az sz. Lukátsnak
históriája szerint, első és második részeiben.

Es hogy ugyan azon lőtt az egész világhnak bűnei-
ért elégh tévő áldozat: Esa. 53. Mindnyájunknak ál-
noklágát ő reá veté az Vr. Es, Iohan. 1. Ihon az I-
stennek báránya, az ki el veszi ez világhnak bűnét.
2. Cor. 5. 7. 15. mindenekért meghholt.

Ismet, hogy harmad nap fel támadván az halál-
ból, igazsághoz hozott, mely Isten előtt nekünk tulaj-
donitatik, Rom. 4. Adatot halálra az mi bűneinkért,
és fel támadott az mi igazulásunkért.

Ismet, hogy fel ment az menyegben, és üle az A-
tya Istennek jobbjára, és hogy el jövőendő itelni ele-
veneket egyenlőképen és holtakat, az Apostali Crédo
szerént, és az Angyaloknak bizonságh tételé szerint,
Aktor. 1. Ecképen jó el, az miképen láttátok őtet fel
menni az éghbe.

V.

AZ MEG IGAZVLASROL.

ES mivel hogy búkfégh volt, az Isten Fiának az
egész világhnak bűneiért adattatni és megh tö-
retetni, azt taníttuk és hiszünk, hogy az emberek
semminémű magok erejével, sem cselekedetekkel, az
Istent megh nem engesztelhetik, igazságot sem nyer-
hetnek, mely az Isten itéletiben megh alhasson: Ha-
nem ingyen igazittanak megh, az érdemek nélkül,
ha az bűnt megh utálván, hisznek az Christusban,

B

hogy

hogy egyetlen egy áldozattával, mely az kereszt
fán lőt, az Atya Isten meghengesteltet mindenek-
nek, valakik ez közbenjáróban való bizodalmockal
az Atyának irgalmaságához folyamodnak.

Az kiknek azért ez hitök vagyon, ugyan azoknak
bűnök bocsánattya vagyon, és igazaknak tartattat-
nak. Rom. 3. Mindenek vétkeztenek, és bűkölköd-
nek Isten dűcsősége nélkül. Megh igazitratnak pe-
nigh ingyen, Isten kegyelméből, az Iesus Christus-
ban lőt váltság által. Kit az Isten rendelt engesztelő
áldozatul az ő vérében való hitnek általa, &c.

VI.

A Z H I T R Ó L.

AZ hit penigh, melyel ily nagy jó téreményeket
megh fogunk, nem valami emberi cselekedet,
és nem tsak ísméret, mely mégh az istentelenek-
ben-is, és az őrdögökben lehet, hanem az ſent Lé-
leknek ajándéka. Melyet hogy megh nyerhesünk,
az Egyházi ſolgálat ſereztetet, melyben zengedez
az Évangéliomnak tista tudománya, és az Szentlégek
ki ſolgáltatnak. Mert ez Egyházi ſolgálat által, az
ſent Lélek hatható az halgatókban, az kik nem tu-
sakodnak ellene, hanem engednek az Egyházi ſol-
gálatnak. Az ſent Pálnak amaz mondása ſerént,
Rom. 10. Az hit hallásból vagyon, az hallás penigh
Isten ighéje által.

VII.

NEM úgy taníttuk mind azon által az hitet, mint ha az jó cselekedeteket nem kellene cselekedni. Mert az hívőknek szükséges az jó lelki ismeret, melynek nincsen helye azokban, az kik az Isten parancsolattya ellen bántándékal kedveznek, és elene nem tulakodnak az ő gonosz kívánságoknak. Mert adólok vagyunk nem az restnek, hogy rest bérént élünk, à mint Rom. 8. irván vagyon: hanem megh szabadíttatván az ördögnek orságától, és által vitettetvén az Istennek orságában, immár ennek az Vrnak kel foglalnunk, az az, az ő akarattyanak kel engednünk.

De azt taníttuk, hogy ez úy engedelmeségben nem köl biznunk, mint ha az által érdemlenők bűneinknek bocsánattyát, az igazságot, és az örök életet Isten előtt: mert nyilván való az Vrnak mondása, Luc. 17. Midőn megh cselekedendetek mindeneker, melyek nektek parancsoltattak, ezt mondgyátok, hafontalan foglak vagyunk, &c. Es, Eph. 2. Kegyelemből tatattatok megh hitnek általa, és ez nem tőletek vagyon, Isten ajándéka: Nem az cselekedetből, hogy senki ne dicsekedgyék.

VIII.

A Z E C C L E S I A R O L.

EZ T tanittyuk és hißűk, hogy egy vólt tsak az közönléges Anyaßentegeyház vilagh kezdeti-
től foghva, és meg maradot mindenkoron, és meoh
maradandó mind öröcké: Iolleeher néha sok tévely-
géseckel megh homályosodik. Es ezt vallyuk, hogy
az, sem helyhez; sem semélyekhez, sem emberektől
ßereztetet törvényekhez nem köttetetet, hanem tsak
az Isten Igéjéhez, és az Szentßegekhez, amaz mon-
dás ßerént, Iohan. 10. Az én juhaim az én ßómat hal-
gattyák. Az miképen az Atya Isten-is parancsolta,
Pfal. 2. Csokolgafsátok az Fiat. Es, Matth. 17. Eóter
halgafsátok. Szent Iánosnál-is Cap. 14. Christus Vr-
unk ezt mondgya: Ha ki ßeret engemet, az én beße-
demet megh tarttya, az én Atyám-is ßereti azt, és a-
hoz megyünk, és annál maradunk.

Noha penigh az Ecclesiá testében és jószágiban, külfő hatalmalságh alá vettetet, mind azon által az Religióban, más egyéb fejet nem ismér senkit, hanem tsak CHRISTUST, Eph. 1. Colof. 1. Mert nem Meistereket és Vrakat, hanem Bölgakat, álatot Ilten az Ecclesiának közepőtte, az kik Bölgálnak neki az ighével és az Szentfégeekkel. Elég annakokáért, ha az Ecclesiában mindenűt tífő tudomány és az Szentfégeekkel igazán való élés vagyon, ha bintén az emberi Bölakokban valami külfőbség vagyon-is. Es jöllehet, azok végképen az igaz Ecclesia, az kik bizsonnyal

zonnyal bente és igazak, és bente Lélektől birattatnak az ige által; mindazonáltal gonoszok is vadnak az gyülekezetben, külföldi tagai az Ecclesiának, az kik nem minemű módon egyet értnek az tudományban és az bentségeivel való élésben. 2. Tim. 2. Az nagy házban nem csak arany és ezüst edények vadnak, hanem fa és cserép edények is. Annakokáért az bente Lélek hatható még az istentelen Egyházi bologáknak bologálatyok által is, ha meg nem vesztegetik az ighét és az bentségeket; mint az ludásnak bologálatya sokaknak használt.

IX.

A Z K E R E S Z T S E G R Ő L.

E Z T taníttuk és ily értelemben vagyunk, hogy az emberek az keresztség által, akár kisderek, akár öregek keresztessenek meg, az Ecclesiába fogadtatnak be, és nyerik bűnöknek bocsánatát, és igazán megtisztulnak: nem úgy mint ha semmi bűn nem maradna az meg keresztesetteknél, hanem hogy az, nekik nem tulajdonítatik, csak hogy az bűnnek gyűlöfsege és az Christusban való hit legyen nálók; az ígért szerént: Az ki hiend és meg kereszteskedéndik, idvőzül.

X.

A Z V R V A C S O R A I A R O L.

A Z V r Vacsorájában, ezt taníttuk és hisszük, hogy az Ecclesia vesi az V rnak való fagostétét és vére

és vérét, mely az búztul búleter, és az kereszt fán ben-
vedet, mert ezt mondgya az Vr: Ez az én testem,
mely ti éretterek adatik, &c. Es az egy közönséges
Vacsorát, akar mely ünnep napon ki szolgálta, van,
nyujtyuk mindennek külön külön, avagy többeknek,
kik az Pap előtt hitekről vallást tévén, életeknek job-
bitását ígérk, vigasztalást és absolutiót kérnek, és hi-
teknek megh erősítésére, az bocsúlteres bentséggel való
élelt. Mert parácsolja az mehek földnek Vra, az egész
bentséggel való élelt: és ez parancsolatot mindennek-
nek adgya. Szent Pál-is az egész Corinthusbéli Ecclesi-
ának az egész bentséggel való élelt commendállya.

XI.

A Z G Y O N A S R O L.

AZ külön való Gyonást, három okokért, ugyan
meg tartjuk: Először, hogy az tudatlanok kér-
dezteszenek és tanittassanak. Másodszor, hogy az kik-
nek lelkek ismételten kiváltképen való háborgások
vagyon, kiváltképen való vigasztalást-is vegyenek az
Isten igéjéből. Harmadszor, hogy mindennek külön
külön absolváltassanak.

XII.

A Z P O E N I T E N T I A R O L.

TOvábbá búntelen emlekezünk az Poenitenti-
ának tudományáról, mely nélkül az Ecclesiá-
ban sem mehet bé valaki, és be-menvén sem marad-
hat meg

hat meg benne. És ez áll, először, töredelmességből: mikoron az hívek illettetnek az Isten haragjától, és az örök halált érzik, az Istennek törvénye ki jelenítvén az bűnöket. Másodszor, hitből: midőn, az Euangélium előnkbe adván az Christusnak érdemét és elégtételét, az hívek az rettegésekől fel emelternek az Atya Isten irgalmasságában való bizodalom által, melyet az Christus szerzet minden poenitentia tartóknak, és az ő nevében hívóknak.

XIII.

AZ SZENTSEGEKKEL

VALÓ ELESRŐL.

ILY értelemben vagyunk, hogy az bentségek, nemcsak azért szerzettetnek Christustól, hogy válastáit tegyenek az keresztyén, és nem keresztyén között, hanem inkább hogy az Isten hozzánk való akaratyának petséti legyenek, melyek azért adattanak előnkbe, hogy ez Isteni szövetségek által mindenkiben külön külön hit támadgyon és erősödjék. Hogy ha azért jelen nem lében az hit, mely az Istennek szövetségit és ígéretit meg fogja, hiában való az bentségeekkel való élés, sőt ítéletre fordulnak, az bentségtanubizonfsága szerént.

XIV.

AZ EGYHAZI SZOL-

GAKRÓL.

Ily ér-

ILY értelemben vagyunk, hogy senkinek nem szabad közönséges tanításnak tisztiben járni, és az Ecclesiában az szentségeket ki bologáltatni, hanem ha ki törvény szerént hivattator az Ecclesiától, és az hű, tudos, ez az Isten igéjének az előt megh próbáltator bologaitúl, javaltator és az rendre fel vétettetöt lejénd, az réghi Ecclesiának szokása szerént. Actor. 1. Lib. 1 Ep. Cypriani Epist. 4.

XV.

AZ CEREMONIAKROL.

AZ Ceremoniákat ez Ecclesiában meg tartjuk, és meg tartandóknak itéllyük lenni, az mellyek ékeztik az Egyházi bologálatot, és jó lelki isméréttel meg tartathatnak. Az minéműek, bizonyos innepek, énekek, szent irásnak olvasási, és az Vv vacsorájának ki bologáltatása mellé adator imátsfagok. Ismét, az Egyházi bologáknak kiváltképen való ruházattok, és több fok dolgok: az mellyeket noha bűn nélkül el hagyhatnak az igazán és jól rendeltetett Ecclesiákban, mind azon által, mivel hog ékeztik az Egyházi bologálatot, azokat bologalmatoson meg tartjuk.

XVI.

AZ POLGARI TARSASAG-
HOZ VALÓ DOLGOKROL.

AZnát viselésnek rendit, törvény tételeket, egy más lozagnak tulajdonlagát, törvény szerént va-

rént való adást, vévést, és egyebeket, mellyek az igazsággal egyeznek, javallyuk, mint Istennek jó rendelésit, mellyeket az Euangéliom nem tsak nem javall, de inkab erősit, és parancsolja hogy nagy tiérségben tartassanak Isten kerént.

XVII.

AZ HAZASSAGROL.

OLY értelemben vagyunk hogy az házasság-is Istennek rendelése, és annakokaért kárhoztatvan imit amot való bujálkodásokat, az illendő embereknek meg kel házafodniok, ha búzességnek ajándéka nintsen nálók: mert az paráznáknak nintsen résék az Istennek országában.

XVIII.

AZ HALOTTAKNAK FEL

TAMADASAROL.

AZ halottaknak fel támadása, igazaknak és hamissaknak, az itiletnek napján, hogy következendő, bizonyossan álatyuk, az melyben az hivek öröcké való jutalmat, az istentelenek öröcké való büntetést nyerne.

XIX.

AZ SZABAD AKARATROL.

RATROL.

HOGY szabad akarat lőt legyen az első bűleinkben az eset elöt, álatyuk; mint az Angyaloknak,

nak, kik el nem estenek, hogy még vagyoni: de az élet után elvestették az szabadságot, mint egyéb ajándékot is az ép természetnek, úgy hogy csak az külső dolgokban legyen valami szabadságunk az választásra; hogy imilyen avagy amolylan finú köntösben öltözzünk, imez avagy amazé t egyűk, tisztelségesen éllyünk, botrányozást el távoztassunk, és az mi életünket külső képen, az tiz parancsolatnak regulája szerént igazgassuk, jóllehet ez az akarat gyakorta és külömb külömb képen megbántatik. De az igaz félelmet, hűtöt, Isteni szeretetet és egyebeket véghöz vinni. Ismét, az Euangéliomnak hinni, nintsen az mi erőkben, amaz mondás szerént: Senki nem ismeri az Fiat, hanem csak az Atya, és az Atyát is senki nem, csak az Fiu, és az kinek az Fiu megh akarja jelenteni. Ismét, Senki nem jőén hozzám, hanem ha az Atya vonándgya azt.

XX.

AZ SZENTEK NEK SEGIT- SEGÚL HIVASAROL.

EZ életből ki múlt bentekeket minden dicfirtre méltóknak lenni tanítottuk ugyan, úgy mint az kik tudományal és lok jeles példákkal fénlének előttünk. Továbbá, hogy segítségül hivattassanak, ebben minket megh tilt nem csak ez, hogy erről Istennek semmi parancsolattya nintsen, az Anya bentege háznak is

nak-is semmi bizonyfága: Hanem ez-is, hogy az első és második parancsolatban tiltatunk; Ne legyenek tenéked idegen Istenid. Ismét, az te Vradnak Istenednek nevét, heában fel ne vegyed, mert az segítségül való hívással, miképen az első táblának tisztetivel, senkinek nem tartozunk, hanem csak Istennek.

KINEK EGYEDŰL LEGYEN
DÚCSÓSEG.

